

Problémy pri prispôbovaní dotazníkov v medzinárodných komparatívnych výskumoch národným špecifikám

Miroslav Tížik*

The Problems of Adjusting Questionnaires from International Comparative Research to National Specifics

Abstract: In addition to other methodological questions affecting the validity of research data that arise out of Slovakia's participation in the ISSP programme it is also necessary to deal with the difficulties of formulating longitudinal research questions and the problems that emerge from their translation into national languages. The validity of the ISSP National Identity survey is decreased by the changes in the answer variants for the same question in the different years in which the research is conducted. Validity and the possibility of making comparisons are often diminished by inaccurate translations from English into the national language. In the case of different translations in different waves of research, not only the possibility of comparison over time is reduced, but also the possibility of making international comparisons is hampered. A sensitive and accurate translation of questionnaires is of vital importance for the subject matter of national identity surveys.

Slovensko vstúpilo do medzinárodného výskumného programu ISSP (International Social Survey Program) v roku 1996 realizáciou výskumného modulu za rok 1995 Národná identita. Odvtedy sa nepravidelne zberu dát sociológovia zo Slovenska zúčastnili ešte tri krát (Náboženstvo 1998, Sociálne nerovnosti 2001, Rodina a práca 2002). Pri zatiaľ poslednom výskume v rámci programu ISSP nazvanom Národná identita 2003 pracoval na (oproti roku 1995) rozšírenej verzii dotazníka nový výskumný tím. Obzvlášť dôležité je citlivé narábanie s prekladmi a porovnávaniami v medzinárodnom kontexte pri takých témach, ako je problém skupinovej, etnickej alebo národnej identity. Národná identita je iba jednou spomedzi mnohých ciest ako ľudia opisujú svoju identitu. Identita je zo sociologického hľadiska chápaná ako jeden z podstatných znakov sociálnej skupiny, ktorý vypovedá o tom, ako sa chápu sami príslušníci skupiny, ale aj to, že ich takto, ako členov danej skupiny, vnímajú aj iní (Boucová 2002). Všetci sme členmi mnohých skupín a pri rôznych príležitostiach zdôrazňujeme príslušnosť niektorých z nich, prípadne je nám táto príslušnosť zdôrazňovaná. Identity jedinca sú hierarchicky usporiadané. Jedinec má toľko sociálnych „ja“, koľko je skupín, na mienke ktorých mu záleží. Identita je prežívanie príslušnosti k väčším či menším spoločenským celkom. Niektoré zložky ľudskej identity sú dané (pohlavie, vek, a pod.), iné sú získané a jedinca medzi alternatívami voľiť môže alebo musí (náboženské a politická príslušnosť, životný partner, kariéra). Rozlišujeme aj individuálnu ako i kolektívnu/skupinovú identitu (Bačová 1996). V súčasnosti sa ponúka množstvo kolektívnych identít (aj pre tento dôvod budeme skúmať nielen národnú identitu) a obsah všetkých sa aj čase postupne mení. Počas prekladu a aktualizácie dotazníka

* Mgr. Miroslav Tížik, Katedra sociológie, Filozofická fakulta Univerzity Komenského, Bratislava, miro.tizik@pobox.sk